

Richtlijn Groepsopvang Dementie binnen het Netwerk Dementie Drenthe

Proces

In de Regionale BeleidsCirkels in Zuid-Mid-West en Zuid Oost zijn in januari/februari 2018 discussies gevoerd over het thema groepsopvang voor mensen met dementie in Drenthe. In Noord is de bijeenkomst toen niet doorgegaan vanwege een te kleine opkomst.

In april 2018 is de eerste versie van de Zorgstandaard Groepsopvang Dementie Drenthe in de drie BeleidsCirkels vervolgens besproken.

Vervolgens is in september 2018 een tweede versie besproken.

In een derde versie, nu Richtlijn genoemd, werden de resultaten van de discussies opgenomen. Deze werd besproken in de BeleidsCirkels van november en december 2018.

Deze onderhavige vierde versie, staat in het stichtingsbestuur van december 2018 op de agenda ter vaststelling. In de Participantenraad van april 2019 wordt om instemming gevraagd.

Een aantal knelpunten en thema's behoeven verdere bespreking en uitwerking. Deze worden aan het einde van deze notitie benoemd.

Doelstelling

Binnen het Netwerk Dementie Drenthe proberen we inhoudelijke overeenstemming te bereiken over de kwaliteitseisen die aan groepsopvang dementie gesteld dienen te worden. Het netwerk wil hiermee duidelijkheid scheppen voor de participerende groepsopvangvoorzieningen en de Drentse gemeenten een handreiking doen in verband met de inkoop van groepsopvang voor de burgers met dementie.

Groepsopvang dementie en het Netwerk Dementie Drenthe

Definitie: Onder Groepsopvang dementie verstaan we binnen het Netwerk Dementie Drenthe een voorziening die aan zelfstandig wonende mensen met dementie een mogelijkheid biedt om op meerdere dagdelen per week een zinvolle invulling te geven aan de dag, door deel te nemen aan diverse activiteiten, waarbij er ook ruimte is voor individuele aandacht. Het gaat hier om voorzieningen die als doel 'groepsopvang' hebben en die vanuit de Wlz of vanuit de Wmo (algemene voorziening of maatvoorziening) worden gefinancierd.

Uitgangspunten

- Het proces van dementie kenmerkt zich door een achteruitgang van (cognitieve) mogelijkheden. Iedere persoon met dementie is verschillend, het proces voltrekt zich op individuele wijze, en verschilt van persoon tot persoon, en van moment tot moment.

- Niet alleen de fase waarin de ziekte zich voltrekt, maar ook persoonlijke (karakter)eigenschappen, en de (woon)omstandigheden zijn van invloed op de gevolgen in gedrag en beleving.
- De gewenste en noodzakelijke mate van begeleiding is niet zozeer afhankelijk van de fase waarin de ziekte zich bevindt, maar veeleer van het gedrag en de beleving, van de mogelijkheden en de onmogelijkheden van de persoon met dementie, en van die van de centrale verzorger(s).
- Voor iedere groepsopvangvoorziening is het daarom belangrijk dat er voldoende expertise achter het team van begeleiders beschikbaar is; de benodigde expertise is afhankelijk van de hoedanigheid van de bezoekers. Oftewel: expertise volgt de cliënt, en is afhankelijk van zorgzwaarte of begeleidingsbehoefte.
- Bij een kennismaking met een nieuwe bezoeker leidt - vanuit de gedachte van positieve gezondheid en een persoonsgerichte benadering - een beschrijving van een (levens)verhaal tot maatwerk en een persoonlijke aanpak.
- Maatwerk is niet alleen wenselijk maar ook noodzakelijk om groepsopvang te laten slagen.
- Zoals gezegd voltrekt het proces van dementie zich niet alleen op individuele wijze, en verschilt het van persoon tot persoon, maar het verandert ook in de tijd. Iedere groepsopvangvoorziening evalueert daarom regelmatig met ieder(e) cliënt(systeem) of de groepsopvang nog voldoet aan de vraag en behoefte.

Het Netwerk Dementie Drenthe hanteert de volgende doelen:

- Het doel van groepsopvang dementie het bieden van een mogelijkheid aan mensen met dementie en hun direct betrokkenen om mee te doen aan activiteiten, in een inclusieve samenleving.
- Het beoogt een verhoging van de kwaliteit van leven van de mens met dementie, het streeft naar activering en zo mogelijk naar stabilisatie van het ziekteproces, en het wordt ervaren als een waardevolle daginvulling.
- Het doel van groepsopvang is ook en evenzeer een verhoging van de kwaliteit van leven van de direct betrokkenen; het geeft de mantelzorger 'respijt', om dingen voor zichzelf te doen en zelf ook te ontspannen en energie op te doen. Het draagt bij aan een verlichting van belasting van de mantelzorger(s) en geeft hem/haar zo mogelijk omgangsadviezen en handvatten voor thuis.
- De opvang van mensen met dementie buiten hun eigen huis en de verlichting van de zorg van mantelzorgers levert een bijdrage aan langer thuis kunnen blijven wonen. Door de groepsopvang wordt uitstel van verhuizing naar een geclusterde woonvorm bevorderd; groepsopvang kan daardoor bijdragen aan kostenbesparing.
- De groepsopvang kan een tussenportaal in de cliëntreis richting verhuizing naar een geclusterde woonvorm zijn. Door groepsopvang kan een bijdrage geleverd worden aan een soepele overgang van thuis wonen richting verhuizing naar een intramurale instelling. De cliënt en de direct betrokkenen kunnen (mede door de groepsopvang) worden voorbereid op en begeleid naar verhuizing naar een geclusterde woonvoorziening.

Wat biedt een groepsopvang

Er is een grote diversiteit aan groepsopvang. Immers er is ook een grote diversiteit aan mensen met dementie. Een grote diversiteit biedt keuzemogelijkheden: wat voor de één een fijne plaats is, is dat voor de ander helemaal niet.

Belangrijk is dat bij iedere potentiële bezoeker wordt nagegaan of de groepsopvangvoorziening voor deze persoon de juiste is:

- Past het bij zijn/haar persoon? Voelt hij/zij zich er thuis? Is hij/zij er op haar gemak? Kan hij/zij er dingen doen die hij/zij leuk vindt?
- En even belangrijk: zijn er voldoende expertise en faciliteiten beschikbaar, die een goede opvang mogelijk maakt?

Niet iedere groepsopvang biedt hetzelfde. Hieronder wordt een beeld geschetst van elementen die in iedere groepsopvang voor dementie te vinden zijn.

- De locatie en de inrichting ervan is passend en aantrekkelijk, 'dichtbij', vertrouwd, huiselijk, en herkenbaar
- Zowel de patiënt als de mantelzorger(s) vindt er aansluiting, ontmoet er lotgenoten; er is de mogelijkheid om tot gesprek en tot wederzijdse ondersteuning te komen
- De groepsopvang is een ontmoetingsplaats, waar het goed toeven is, waar het 'leuk' is, en waar het gevoel heerst dat 'niets moet', waar het rustig en veilig is, waar de persoon met dementie zich op haar gemak, veilig en zeker voelt.
- Er is ruimte voor het unieke levensverhaal van de bezoeker; er is aandacht voor individuele wensen en behoeften.
- Het aanbod aan activiteiten is maatwerk, belevingsgericht, flexibel, ontspannen, leuk en past bij de individuele bezoeker; het aanbod is wel prikkelend en activerend en stimulerend, maar niet verplichtend
- Het aanbod aan activiteiten biedt aan de bezoeker een betekenisvolle dag invulling, waar de bezoeker zin in heeft, en waar de bezoeker een gevoel van zin aan kan ontleen.
- De groepsopvang dementie biedt (dag- en week-) structuur en regelmaat en vastigheid in het leven van de persoon met dementie en de mantelzorger
- De groepsopvang kan zo nodig een bijdrage leveren aan de persoonlijke verzorging en een passende lifestyle. Eventueel wordt expertise 'van buiten' daarvoor betrokken.
- De groepsopvang draagt bij aan een optimale stabilisatie van het ziekteproces, en optimaal behoud van zelfredzaamheid

Algemene criteria voor groepsopvang volgens het Netwerk Dementie Drenthe

Landelijke en lokale kwaliteitskaders zijn uiteraard ook in Drenthe leidend. Het Netwerk Dementie Drenthe wil in deze Richtlijn nog eens aangeven hoe er binnen het Netwerk Dementie Drenthe accenten gelegd worden.

Algemene randvoorwaarden

Voor alle vormen van groepsopvang dementie geldt een aantal algemene randvoorwaarden:

- de groepsopvang werkt aantoonbaar aan de kwaliteitseisen die door de landelijke en lokale overheid zijn gesteld
- veiligheid: de locatie is niet alleen gezellig en aantrekkelijk maar is ook veilig
- er is, afhankelijk van de hoedanigheid van de bezoekers, voldoende toezicht aanwezig
- er is, afhankelijk van de hoedanigheid van de bezoekers, voldoende expertise (op afroep) beschikbaar
- de groepsopvang is kleinschalig, met een gemiddeld aantal bezoekers van 8, en een maximaal aantal van 13 tot 15 bezoekers

Voorwaarden voor wat betreft de kwaliteit

- De kwaliteit van de groepsopvang voor mensen met dementie wordt altijd gewaarborgd door betaalde professionele coördinatie/begeleiding (eventueel op afroep), ondersteund door opgeleide vrijwilligers.
- De benodigde mate van inzet en deskundigheid van de vaste betaalde professionele coördinatie/begeleiding is afhankelijk van de hoedanigheid van de bezoekers.
- De coördinatie/begeleiding heeft voor alle vormen van groepsopvang
 - bij voorkeur een zorgachtergrond
 - kennis van onderliggende ziektebeelden, die aan de problematiek ten grondslag liggen
 - kennis van de gevolgen die de ziekte dementie heeft op het dagelijks leven, en op de mogelijkheden en de onmogelijkheden van de patiënt
 - kennis van de gevolgen van de ziekte op de omgeving
 - kennis van medicatieveiligheid
- De coördinatie/begeleiding neemt verantwoordelijkheid voor
 - de (manier van) werken en legt daarover verantwoording af
 - een goede en eenduidige wijze van (financiële) administratie
- De coördinatie/begeleiding laat een attitude zien, die respectvol is, zorg biedend, en met affiniteit voor dementie
- Het vrijwilligersbeleid is beschreven: vrijwilligers zijn goed toegerust wat betreft kennis van dementie, omgaan met dementie, en grenzen van eigen kunnen

Voorwaarden voor wat betreft de bereikbaarheid van de groepsopvang dementie:

- de groepsopvangvoorziening streeft naar flexibele openingstijden
- financieel: een eventuele eigen bijdrage mag geen belemmering zijn voor deelname
- vervoer: in overleg met de gemeente wordt ernaar gestreefd dat vervoer geen belemmering is voor deelname

Voorwaarden voor wat betreft de samenwerking in de keten

Dementiezorg kan alleen op een goede manier geboden worden als er wordt samengewerkt met andere ondersteuners en hulpverleners. Iedere groepsopvang dementie werkt, o.a. door lidmaatschap van het Netwerk Dementie Drenthe, nauw samen met:

- het thuisfront, en met het informele netwerk rond de cliënt
- met de dementievriendelijke gemeente en de buurt, wijk, waarin de groepsopvang zich bevindt
- met de casemanagers dementie (CMD), verenigd in het regionale ZorgBegeleidingsOverleg (ZBO);

De coördinatie/begeleiding van de groepsopvang monitort samen met de centrale verzorgers, de beschikbare deskundigen en de CMD, op basis van uitsluitingscriteria of de groepsopvang (nog) geschikt is voor de persoon met dementie.

Daarbij worden de belangen van drie groepen tegen elkaar afgewogen:

- het belang van de persoon met dementie en diens centrale verzorger(s),
- het belang van de groep als geheel, en
- het belang van de begeleiding van de groep (vrijwilligers en professionele leiding).

De uitsluitingscriteria liggen in het gedrag en de beleving van de persoon met dementie:

- heeft deelname aan de groepsopvang een meerwaarde voor het cliëntstelsel?
- is zijn/haar gedrag hanteerbaar voor de groep en voor de begeleiding?
- gaat het om gedrag waarvoor de hele dag een 1 op 1 begeleiding noodzakelijk is?
- kan zijn/haar veiligheid nog voldoende gegarandeerd worden?
- zijn de faciliteiten die nodig zijn beschikbaar?

De coördinatie/begeleiding van de groepsopvang:

- signaleert samen met de centrale verzorgers, de beschikbare deskundigen en de CMD toenemende problematiek
- en begeleidt samen met hen het cliëntstelsel naar andere vormen van opvang c.q. intramurale verhuizing naar een geclusterde woonvoorziening
- en draagt zorg voor een goede overdracht.

Discussiepunten voor een vervolg.

Knelpunten

In de discussies kwam een aantal knelpunten naar voren, die in deze notitie niet kunnen worden opgelost. Ze worden veroorzaakt door financiële regelgeving; hierover is overleg met Zorgkantoor, Zorgverzekeraar en gemeenten nodig en gewenst.

- Het vervoer naar de groepsopvang is maar al te vaak een 'dealbreaker'. Helaas zijn de kosten voor vervoer maar al te vaak moeilijk of niet te financieren uit het tarief dat een voorziening voor

de opvang krijgt. In gesprekken met gemeenten zou lokaal besproken moeten worden hoe, vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid, naar oplossingen gezocht zou kunnen worden.

- Het verschil dat er bestaat tussen de verplichte Eigen Bijdrage in de Wmo en die in de Wlz leidt regelmatig tot het stop zetten van deelname aan de groepsopvang. Zodra een indicatie in de Wlz een feit is, gaat de Eigen Bijdrage soms/vaak met sprongen omhoog.
- Een ander 'systeemprobleem' ligt in het feit dat wanneer mensen met dementie geclusterd gaan wonen in een Wlz voorziening (geclusterd wonen) deelname aan de groepsvoorziening niet meer mogelijk is. Voor de deelnemers verandert daardoor niet alleen de woonomgeving, maar ook de plaats waar men gewend was een aantal dagen per week door te brengen. Voor aanbieders is het niet werkbaar om dit op te lossen door met budgetten te gaan schuiven.

Classificatie van groepsopvangvoorzieningen

In deze vierde versie is de indeling naar begeleidingsbehoefte losgelaten. Het lijkt desalniettemin toch van belang om een classificatiesysteem te beschrijven, waardoor duidelijker wordt hoe zwaar de benodigde inzet van deskundigheid moet zijn, en daarmee hoe de tariefstelling voor de groepsopvang moet zijn om deze ook exploitabel te maken.

Er zou een indeling beschreven kunnen worden, waarin onderscheid gemaakt wordt tussen voorzieningen die een lichte, matige of zware begeleiding bieden; als vierde categorie zou dan de dagbehandeling apart beschreven moeten worden.

Beschikbaarheid van groepsopvangvoorzieningen dementie in Drenthe

Wat betreft de beschikbaarheid van groepsopvang dementie in Drenthe wordt in bijlage 2 een voorstel gedaan tot een aantal werkdoelen. Op dit moment is de bestaande beschikbaarheid en eventuele wachtlijsten voor groepsopvang dementie niet bekend. In Emmen is een pilot gaande daaromtrent.

Ook dit thema heeft op dit moment een nadere uitwerking.

Bijlage 1

Groepsopvang dementie¹ en Alzheimer Nederland

Uit de Dementiemonitor mantelzorg (Nivel, Alzheimer Nederland 2016) onder mantelzorgers van mensen met dementie blijkt dat groepsopvang behoort tot de top 3 voorzieningen om het thuis zo lang mogelijk vol te houden. Een peiling onder 429 mantelzorgers (mei 2013) geeft aan waarom dagopvang zo belangrijk is:

- Volgens driekwart van de mantelzorgers ontlast groepsopvang hen op de uren dat hun naaste naar de dagopvang gaat.
- Voor een kwart van de mantelzorgers is dit nodig om te kunnen blijven werken.
- Tevens geeft 45% aan dat het niet verantwoord is om mensen met dementie alleen thuis te laten.
- En is dagopvang de manier om zinvol, geestelijk en sociaal actief te blijven en voor de structuur in het dagelijkse leven.
- Daarbij merken mantelzorgers op dat dit nog eens extra noodzakelijk is voor alleenstaanden, een steeds groter wordende groep.

Doelstellingen

Volgens Alzheimer Nederland is groepsopvang voor mensen met dementie van belang, omdat het bijdraagt aan de volgende doelen:

1. Groepsopvang helpt om sociale participatie voor mensen met dementie mogelijk te maken.
2. Groepsopvang helpt om langer thuis wonen mogelijk te maken en daardoor kosten te besparen.

Criteria

In de Dementiemonitor mantelzorg (Nivel, Alzheimer Nederland 2016) worden als de 3 belangrijkste aandachtspunten bij groepsopvang worden genoemd:

1. een vast team van deskundige medewerkers (67%);
2. er is aandacht voor individuele wensen en behoeften (47%);
3. er is een uitgebreid en gevarieerd aanbod aan activiteiten (40%).

¹ Overgenomen uit: Alzheimer Nederland, Inkoopadviezen groepsopvang, juli 2017

Bijlage 2

Gewenste beschikbaarheid van groepsopvang dementie in Drenthe.

We willen bereiken dat er in Drenthe voldoende plaatsen groepsopvang dementie beschikbaar zijn. Om daar iets over te kunnen zeggen wordt hieronder een overzicht gegeven van het totaal aantal (verwachte) benodigde plaatsen.

Daarnaast willen we ernaar streven dat er in Drenthe in alle regio's ook voor jongere mensen (< 65 jaar) met dementie voldoende geschikte plaatsen groepsopvang beschikbaar zijn, met specifieke deskundigheid en aanbod. In de leergemeenschap Jong Dementie Noord Nederland zal daar de komende jaren aan gewerkt worden.

Aantallen

Volgens Alzheimer Nederland zijn er in Nederland ruim 270.000 mensen met dementie. Ruim 100.000 daarvan hebben nog geen diagnose. Er zijn daarvan 12.000 jonger dan 65 jaar. Ruim 70.000 mensen met dementie wonen in verpleeg- of verzorgingshuizen.

Het aantal mensen met dementie zal als gevolg van de vergrijzing in de toekomst explosief stijgen naar meer dan een half miljoen in 2040. Tot 2050 zal het aantal mensen met dementie verder oplopen naar ruim 620.000.

	2018	2020	2025	2030	2035	2040	2050
Nederland	270.000	280.000	330.000	390.000	460.000	520.000	620.000
Drenthe	9.200	9.700	11.000	13.000	15.000	17.000	20.000

Bron: Alzheimer Nederland, november 2018

Het aantal mensen met dementie dat zelfstandig woont, dus niet wordt opgevangen in een geclusterde woonomgeving neemt zowel in relatieve als in absolute zin toe. Op dit moment woont 70 van het totale aantal mensen met dementie niet in een geclusterde woonvoorziening. Voor deze zeer kwetsbare groep mensen met dementie en hun verzorgers is een veilige, kwalitatief goede opvang in een groepsopvang van groot belang.

Volgens de laatste cijfers van het CIZ (peildatum 1 januari 2013) maken in Nederland 12.590 mensen met dementie gebruik van groepsopvang (begeleiding groep) met een gemiddelde van 5,6 dagdelen per week.

Werkdoelen groepsopvang dementie in Drenthe

Na overleg met Alzheimer Nederland heeft het Netwerk Dementie Drenthe de volgende werkdoelen geformuleerd wat betreft het **aantal dagdelen groepsopvang**:

- Een aantal van 2 dagdelen per week is het minimum voor groepsopvang dementie in Drenthe
- Een aantal van 6 dagdelen per week is het gemiddelde
- In crisistijd kan een aantal van 10 dagdelen per week noodzakelijk zijn

In Drenthe wonen op dit moment ruim 9.000 mensen met dementie. Dat betekent dat er minimaal 6.400 mensen met dementie thuiswonend zijn. Na overleg met Alzheimer Nederland formuleert het Netwerk Dementie Drenthe de volgende werkdoelen wat betreft het **aantal gewenste beschikbare plaatsen groepsopvang**:

- Groepsopvang dementie (in welke vorm dan ook) zou in Drenthe beschikbaar moeten zijn voor de helft van alle mensen met dementie die thuis wonen.
- De andere helft is in staat om zijn eigen activiteiten te organiseren of door te zetten.

Alzheimer Nederland heeft voor Drenthe de volgende **totaal aantal mensen met dementie per gemeente** berekend (november 2018):

Gemeenten	2018	2020	2025	2030	2040	2050
Aa en Hunze	510	550	660	780	1000	1100
Assen	1100	1200	1400	1700	2200	2600
Noordenveld	700	770	930	1100	1300	1500
Tynaarlo	730	760	860	1000	1300	1500
Hoogeveen	1000	1100	1200	1400	1700	2000
Meppel	550	580	690	830	1100	1300
Midden Drenthe	590	620	710	860	1100	1400
Westerveld	450	480	570	650	810	930
De Wolden	480	500	560	670	890	1100
Borger Odoorn	460	490	580	690	890	980
Coevorden	660	660	740	870	1100	1300
Emmen	1900	2000	2400	2800	3500	3900
Totaal	9130	9710	11300	13350	16890	19610

Waarvan 70% thuiswonend is:

Gemeenten	2018	2020	2025	2030	2040	2050
Aa en Hunze	357	385	462	546	700	770
Assen	770	840	980	1190	1540	1820
Noordenveld	490	539	651	770	910	1050
Tynaarlo	511	532	602	700	910	1050
Hoogeveen	700	770	840	980	1190	1400
Meppel	385	406	483	581	770	910
Midden Drenthe	413	434	497	602	770	980
Westerveld	315	336	399	455	567	651
De Wolden	336	350	392	469	623	770
Borger Odoorn	322	343	406	483	623	686

Coevorden	462	462	518	609	770	910
Emmen	1330	1400	1680	1960	2450	2730
Totaal	6391	6797	7910	9345	11823	13727

En waarvan de helft de beschikking zou moeten hebben over een vorm van groepsopvang:

Gemeenten	2018	2020	2025	2030	2040	2050
Aa en Hunze	178,5	192,5	231	273	350	385
Assen	385	420	490	595	770	910
Noordenveld	245	269,5	325,5	385	455	525
Tynaarlo	255,5	266	301	350	455	525
Hoogeveen	350	385	420	490	595	700
Meppel	192,5	203	241,5	290,5	385	455
Midden Drenthe	206,5	217	248,5	301	385	490
Westerveld	157,5	168	199,5	227,5	283,5	325,5
De Wolden	168	175	196	234,5	311,5	385
Borger Odoorn	161	171,5	203	241,5	311,5	343
Coevorden	231	231	259	304,5	385	455
Emmen	665	700	840	980	1225	1365
Totaal	3195,5	3398,5	3955	4672,5	5911,5	6863,5